HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א] דאמדינהו ועשרינהו ושתלינהו והוסיפה להו אם תמצא לומר לא אזלינן בתר עיקר ותוספת בעי עשורי ב] עיקר מאי אמר ליה אביי מאי שנא מכל חיטי ושערי דעלמא אמר ליה אדבר שזרעו כלה לא מיבעיא לי אלא כי קמיבעיא לי דבר שאין זרעו כלה מאי תפשוט ליה מהא א)דאמר רבי יצחק אמר ר' יוחנן בליטרא בצל שתיקנו וזרעו מתעשר לפי כולו התם היינו זריעתו הכא לאו היינו זריעתו אמר ליה ר' חנינא בר מניומי לאביי ג] עציץ שאינו נקוב ד] מהו אי לא נקוב הא לא נקוב דלמא גחזר ונקבו קא אמרת ב)הכא חדא זריעה היא איחבורי הוא דקא מיחברא ועולה התם שתי זריעות נינהו בעי ר' אבהו דשבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו כיון ה] דמרחה טבלא לה כי קרא עליה שם קדשה לה או דלמא כיון דשתלה ו] פקע ליה טבלא מינה אמרי ליה רבנן לאביי אם כן מצינו תרומה במחובר לקרקע ותנן ג) לא מצינו תרומה במחובר לקרקע אמר ליה כי תניא ההיא לענין איחיובי מיתה וחומש הדאי תליש ואכיל תלוש הוא °ד)ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם ומאי שנא מדכתב אפינקסא דאילפא ביצי ונבלת העוף הטהור מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים מבפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה מבחוץ אין מטמאין בגדים אבית הבליעה תלוש עבידי אינשי דאכלי הכי במחובר לא עבידי אינשי דאכלי אמר רב ז] טביומי בר קיסנא אמר שמואל הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב אסור אמר אביי בשלמא אי אשמעינן זלוקה מכת מרדות מדרבנן שפיר אלא אסור מאי קמ"ל דמדרבנן הויא זריעה תנינא חתרם ה)משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום: **מתני'** טהחיטין ו)והשעורין והכוסמין והשיבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה יומצטרפין זה עם זה כואסורים בחדש מלפני ח] ז)הפסח לומלקצור מלפני ט] ח)העומר מאם ט)השרישו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא העומר הבא: **גמ'** י)תנא נכוסמין מין חיטים שיבולת שועל ושיפון מין שעורין כוסמין

גולבא

דאמדינהו ועשרינהו. שקצר שבולין הרבה ולא דשן אלא עישרן [י] ושתלם לאותן של חולין. אם תמצא לומר לחומרא דלא אזלינן [יא] בתר עיקר למיפטר תוספת ממעשר ותוספת בעי עשורי עיקר גופיה מאי למהדר בעי עשורי או לא: **מאי שנא מכל חטי ושערי דעלמא.** דאע"ג דמיעשרי כי הדר זרע להו בעי עשורי הא נמי בעי עשורי: **דבר שזרעו כלה.** כגון חיטי ושערי שהזרע כלה בקרקע ומתעכל ויצא [יב] ס)זרע ירק ובא זרע אחר: **לא מיבעיא לי.** דודאי בעי עשורי הכל דכולהו אחריני נינהו: **כי קמיבעיא לי שאין זרעו כלה.** כגון הך שבולת ששתלו אין העיקר מתעכל אלא הולך ומוסיף [יג] מאי: **שתקנו.** שעישרו וזרעו כלומר ששתלו: **מתעשר לפי כולו.** שצריך לעשר אף ליטרא ראשונה אלמא הדר בעי עשורי ואע"ג דאין זרעו כלה. להכי נקט ליטרא שיודע שיעור מה ששתל שהיה מעושר דאפ"ה צריך לעשר אף הליטרא: **עציץ שאינו נקוב**[יד] **מהו.** וקא פריך הש"ס אי לא נקוב הא לא נקוב ושפיר תרם דמן הפטור על הפטור הוא: **דלמא.** בניחותא חזר ונקבו קאמרת דהכי קמיבעיא לן עציץ שאינו נקוב וגדלה התבואה במקצת ואחר כך נקבו מהו לעשורי מיניה וביה [טו] ואם תמצא לומר לא אזלינן בתר עיקר ותוספת שגדל אחר נקיבה בעי עשורי [טז] הלכך לא מצי עשורי מן העיקר על התוספת דהוה ליה מן הפטור על החיוב או דלמא עיקר נמי מיחייב דזיל בתר תוספת לחומרא לחייב את העיקר ומצי לאפרושי מיניה וביה וכעין בעיא דרבא ז) מיבעיא ליה דהכי משמע עציץ שאינו נקוב ונקבו מהו לתרום מלא נקוב ממה שגדל קודם הנקיבה על מה שגדל לאחר הנקיבה: **חדא זריעה היא**[יז] . ועכשיו כשנקבה היא [יח] מתחלת להשריש אבל גבי בעיא דרבא שתי זריעות הן דשבולת הלכך אצטריך ליה למיבעי אי הדר מחייבא ליה תוספת לעיקר למיהדר עשורי או לא: **שמירחה בכרי.** שהשוו אותה [יט] ברחת דזהו קביעותא מ)למעשר וקרא עליה שם תרומה במחובר: **מהו.** מי הויא תרומה או לא: **א"כ.** דחל עליה שם תרומה מצינו כו': **כי תניא ההיא.** דלא מצינו לענין איחיובי [כ] עלה מיתה וחומש: **תלושה היא.** ואכתי במחובר לא משכחנא לה: **ואי גחין ואכיל לה.** כשהיתה מחוברת בטלה דעתו אצל כל אדם ולא [כא] הויא אכילה: **מאי שנא מדכתיב אפינקסיה דאילפא ביצי נבילת עוף טהור.** כגון ביצים המעורין בתרנגולת [כב] ומקצתן בחוץ שבשעת מיתתה התחילה להטיל ביצתה: **מבפנים.** כגון אם הכניס פיו למעיה ואכלן בפנים מטמא בגדים אבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור והא דתניא בגמרא דבילה (דף ז.) האוכל מנבלת עוף טהור ומן השלל של ביצים טהור מיתוקמא נמי בדתלשינהו ואכלינהו אבראי אבל אכלינהו אגואי הכי נמי דמטמו אלמא הויא אכילה ולא אמר בטלה דעתו: **תרומה היא ויחזור ויתרום.** מן הנקוב. אלמא מדחייל עליה שם תרומה זריעה היא מדרבנן: **מתני' ומצטרפין זה עם זה.** מפרש בגמרא [ע"ב]: **ואסורין בחדש.** לאכול: **גמ' כוסמין מין חיטין.** נ)לענין חלה איצטריך כדאמרינן במסכת חלה [פ"ד מ"ב] החיטין אין מצטרפין עם הכל חוץ מן הכוסמין השעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין. והאי דתנא ליה הכא משום דמתני' איירי בחלה וקתני ומצטרפין זה עם זה ואתא תוספתא [כג] לפרושה:

גולבא

ליטרא בצל שתיקנו וזרעו מתעשר לפי כולו. ° צריך ליישב דלא תיקשי הא דתניא בסוף הנודר מן הירק (נדרים נח:) ס) ליטרא מעשר [כד] שזרעה בקרקע והצמיחה והרי היא כעשר ליטרין חייבת במעשר ובשביעית ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון ובדבר שאין זרעו כלה מיירי כדמשמע באותה סוגיא לכאורה: **חזר** ונקבו קאמרת. פירש בקונט' דאת"ל לא אזלינן בתר עיקר ותוספת שגדל לאחר נקיבה בעי עשורי אבל עיקר לא מיחייב הלכך לא מצי לעשורי מן העיקר על התוספת דהוה ליה מן הפטור וזהו תימה שהרי הכל מעורב לגמרי מה שגדל קודם נקיבה ומה שגדל לאחר נקיבה ובהקומץ רבה (לעיל דף ל:) אמר גבי חדש וישן כיצד עושה צובר גורנו לתוכו ושמא אפשר להיות שהעיקר [כה] הוסיף לאחר נקיבה ולמעלה הוסיף ע) ענפים הרבה: **ביצי** נבלת עוף טהור. כגון ביצים המעורים בתרנגולת מקצתן בחוץ שבשעת מיתה התחילה להטיל ביצתה שבפנים כגון אם הכניס פיו למעיה ואכלן בפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור ולא אמרינן בטלה דעתו והא דתניא בגמרא דבילה (דף ז.) האוכל מנבלת עוף טהור ומן השלל של ביצים טהור מיתוקמא נמי בתלשינהו ואכלינהו אבראי אבל אכלינהו גואי הכי נמי דמטמאו כך פי' בקונטרס וזו היא הלכתא בלא טעמא דאטו בשביל שהכניס פיו בתוך מעיה יחשבו יותר בשר אלא התם מיירי בגמורות שנגמר חלמון שלהם והא דמפליג בין אשכול לשלל ולא מפליג בשלל גופיה בין גמורות לשאינם גמורות דלמא שאינם גמורות אשכול קרי להו כדקאמר התם בחד לישנא ומאי אשכול מהנך דמעורי באשכול ואפי' למאן דמטהר נמי באינם גמורות היינו בשקרובות לגמר דלא מערו כולי האי והא דמטהר הכא שבחוץ היינו טעמא משום דמיתה עושה ניפול כדאמר פ' בהמה המקשה (חולין עג:) גבי אבר המדולדל וא"ת ומנא ליה דמיירי הכא באכלן בפנים דלמא בתלשינהו ואכלינהו ויש לומר דאי בתלשינהו אם כן הוה לן למגזר בחוץ אטו שבפנים לפי שאין לידע מה היה בחוץ ומה היה בפנים ועוד דלא הוה לן למימר אלא שבחוץ אין מטמאין ואנא ידענא דשבפנים מטמאין ומדנקט שבפנים שמע מינה דמיירי אפילו אכלו בפנים ור"ת מצא בספר רבינו גרשון מעי נבלת עוף טהור מקצתה בחוץ כו' שדרך העוף סמוך למיתתו חולה ויוצאין מיעיו [כו] לחוץ וקאמר שבפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה אע"פ שהם מאוסים ולא אורחא למיכלינהו דלא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם וכי גחין ואכיל נמי לא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם ומשני תלוש עבידי אינשי דאכלי הכי: **תנא** כוסמין מין חיטין שבולת שועל ושיפון מין שעורין. לאו לענין כלאים מיתניא דהתנן בריש כלאים החיטין והזונין אינן כלאים זה בזה השעורין ושבולת שועל הכוסמין והשיפון הפול והספיר הפורקדן והטופח פול הלבן והשעועית אינם כלאים זה בזה וכולן פ) זוזי קתני משמע דאינך הוו כלאים ולענין לצאת ידי מצה בפסח לא מיתניא דתניא לקמן בסוף ואלו מנחות (עה:) ליקט מכולן כזית ואכלו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה היא אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ומכולן היינו מכל חמשת המינין דאי מכל חמש מנחות הא קתני חמץ וכולן באות מצה

אלא

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה ה:
נה ב מיי' שם הלכה ד:
נו ג מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה טו:
נז ד ה מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה כו:
נח ו מיי' פ"ג מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ז וע"ש:
נט ז מיי' פ"ה מהלכות כלאים הלכה טז [ופ"א הל"ב טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף יב וסי' רלז סעיף א]:
ס ח מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה טז:
סא ט מיי' פ"ו מהל' בכורים הלכה ב טוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף א:
סב י מיי' שם הלכה טו [ופי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה] טוש"ע שם סעיף ג:
סג כ מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורות הלכה ב טוש"ע י"ד סימן רלג סעיף א:
סד ל מיי' פ"ז מהל' תמידין ומוספין הלכה יג:
סה מ מיי' שם הלכה יד ופ"י מהלכות מ"א הלכה ד טוש"ע י"ד סימן רלג סעיף ג: נ [מיי' פ"ח מהל' בכורים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שכד סעיף ב]:

◆

שיטה מקובצת

א] דאמדינהו שאמדוהו להכי נקט דאמדינהו לפי שאי אפשר לעשר שיבולת אלא באומד: ב] עיקר מאי. וה"ה דמצי למבעי בעיא דלעיל דעומר את"ל לא אזלינן בתר עיקר ותוספת בעיא עומר אחר גוף העיקר [מאי] אלא משום דאי אפשר דאם הגידולים אסורים גם העיקר אסור לפי שאין ידוע מהו העיקר אבל במעשר נהי דאינו ניכר מצי לעשורי ממקום אחר: ג] עציץ שאינו נקוב מלא נקוב מהו הא לא נקוב הו"ג רש"י ומבעיא ליה לעשר מיניה וביה אם חזר ונקבו משום דמה שגדל קודם נקיבה לא מחייב במעשר אבל אחר נקיבה חייב ואי אזלינן בתר עיקר ועיקר לא בעי עישורי הוי ליה מן החיוב על הפטור או מן הפטור על החיוב דאחר נקיבה בעי עישורי ותימה למ"ד יש בילה אין זה מן החיוב על הפטור כי אם מן החיוב על החיוב ומפטור על הפטור לכך נראה לפרש דלא מבעיא ליה אלא לעשר ממקום אחר אי בעי לעשר ממקום אחר אי בעי לעשורי כנגד כולו או כנגד הגידולין דאחר נקיבה ול"ג אאינו נקוב אלא כדכתוב בספר הרגמ"ה עציץ שאינו נקוב מאי כו': ד] תיבות מהו אי לא נמחק: ה] כיון שמרחה איטבלה ליה נהי דאמרינן ממנו ולא מן המחובר הכא שכבר חלה עליו חובת תרומה בתלוש מהניא ביה קריאת שם שלה במחובר: ו] פקע לה טיבלא מיניה. ולא להתירה באכילה שהרי גידולים טבל וכן לעיל פשיטא ליה דבעי עישורי לתוספת אלא כלומר פקע טיבלא מינה והויא לה כאילו לא טבלא בתלוש וקרינא ביה ממנו ולא מן המחובר: ז] רב טובי בר: ח] מלפני העומר: ט] מלפני הפסח: י] עישרן באומד ושתלינהו: יא] אזלינן לקולא: יב] ויצא ירק ובא זרע אחר: יג] ומוסיף הוא מאי: יד] נקוב מלא נקוב מהו כלומר אם תרם מעציץ שאינו נקוב על עציץ שאינו נקוב מהו: טו] וביה אם: טז] עישורי אבל עיקר לא מחייב הלכך: יז] היא. כלומר הא נמי לא מבעי לך דלא דמיא לדרבא דהתם גבי עציץ משעת זריעה עד שעת נקיבה דמיא כחדא זריעה וחבורי הוא דמחברי שרשים בקרקע לאחר נקיבה הלכך הוא ועיקר כהדדי נינהו ומחייבי תרוייהו דחדא זריעה היא: יח] היא דמתחלת: יט] אותה בכדי: כ] איחיובי עליה: כא] ולא מחייב וכי קא מבעי לן למיחל עליה שם במחובר ואי תליש ואכיל דלחייב עלה הס"ד ומה"ד ומאי שנא הא דאמרינן בטלה דעתו ולא הוי אכילה הס"ד ומה"ד דכתיב אפינקסי' דאילפא. שם חכם: כב] בתרנגולת הס"ד ומה"ד מקצתן: כג] תוספתא לפרושי: כד] מעשר טבל שזרעה בקרקע והשביחה והרי: כה] שהעיקר לא: כו] לחוץ שבחוץ אינה מטמא בגדים לפי דמיתה עושה ניפול והוי כאילו קודם מתה העוף ולא מטמא ומדקאמר מבפנים מטמא כו' משתמע ליה דאיירי בכל ענין ואפילו אי גחין ליה ואכיל בפנים אלמא עבדי אינשי דאכלי הכי. ת"א:

מסורת הש"ס

א) נדרים נז:, ב) נ"א א"ל הן א"ל היינו הך דרבא א"ל הכא וכו', ג) [לקוצר דעתי לא ידעתי לציין מקומו במשנה או בברייתא שיהא מפורש דבר זה] [עי' הג' מלפה איתן], ד) [כתובות לא.], ה) [דמאי פ"ה מ"י יבמות פט. קדושין מו:], ו) חלה פ"א מ"א, ז) רש"ק גרס העומר, ח) רש"ק גרס הפסח, ט) ד"מ נו., י) פסחים לה., כ) מזרע. נ"ק, ל) [לעיל סט:], מ) נ"ל למעשר הס"ד ואח"כ ד"ה וקרא כו'. נ"ק, נ) [עי' היטב פירש"י בפסחים לה. ד"ה מין חיטין], ס) ליטרא מעשר טבל שזורעה כו'. נ"ק, ע) ענפים, פ) פי' זוגי. נ"ק,

◆

גליון הש"ס

גמ' ואי גחין ואכיל. עיין תבואת שור בחידושיו שבת דף עג ע"ב ד"ה רא"א: תוס' ד"ה ליטרא וכו' צריך ליישב. עיין תשובת חות יאיר סימן רכ"ד:

◆

מוסף רש"י

ליטרא בצל שתיקנו. שעישרה כהלכתה וזרעה, וגדלה **מתעשר לפי כולו.** אע"פ שכבר עישר מן העיקר והעיקר קיים ואינו כלה, צריך להפריש מן הגידולים ומן העיקר, לפי שבטלו גידולים את העיקר (נדרים נז: ברש"י). **תרומה.** היא שאין הכהן חייב להחזירה **ויחזור ויתרום.** **מן הנקוב,** שלא נפטר בראשונה (קדושין מו:). **כוסמין מין חיטים.** לענין תרומה דאין תורמין ממין על שאינו מינו ותורמין חיטין על כוסמין (פסחים לה.).

◆

רבינו גרשום

כגון דאמרחינהו להני שיבולות עם שאר דגן בכרי וניגמרו למעשר ועשרינהו הכרי עם השבולות והדר שתלינהו להנך שבולות ואוסיפו להו: מאי בתר עיקר אזלינן וכבר איעשרו או דלמא בתר תוספת אזלינן ואכתי לא איעשר ותוספת בעיא עישורי לפי מידה דידע דהוסיפו: מאי. מי צריך לעשר נמי על העיקר הואיל ושתלן דאמרי' ביטלן לגבי ארעא וצריך לעשר עליהן או דילמא הא עישר על העיקר ולא צריך אע"ג דשתלן: א"ל אביי ואמאי אינו מעשר על העיקר מאי שנא מכל חיטי ושערי דעלמא. דכל חיטי ושערי דעלמא דאדם זורע מעושרין הן קודם שזרען וכשגדילין מתעשרין לפי כולן התוספת והעיקר: דבר שזרעו כלה. כגון חטין ושעורין שהחטין כשזורעין כלין בארץ והוו עשב וגדילין חטים אחרים משום הכי מתעשרין לפי כולן: בצלים ושבולת ששתלן אין זרעו כלה אלא מיתוסף וגדל: ליטרא בצלים שתקנו. משום הכי קאמר ליטרא דידע כמה הוי העיקר ואח"כ זרען שנטען וניתוספו: מתעשר לפי כולן. העיקר והתוספת. אף גבי שבולין ששתלן נמי: לא דמי דהתם גבי ליטרא בצל שזרעו נטיעתן היינו כזריעה דעלמא הלכך מתעשר לפי כולו. הכא בשבולין ששתלן לאו היינו זריעתן. ואכתי קא מבעיא לי: עציץ שאינו נקוב א) מלא נקוב. כלומר שאלו אם יכול לעשר מן שאינו (מינו) [נקוב] על שאינו נקוב וקא מהדר ליה מלא נקוב על שאינו נקוב מאי קא מבעיא לך פשיטא הא לא נקוב לא זה ולא זה: שמא חזר ונקבו לאחר כך קא מבעיא לך אם יכול להפריש ממה שגדל באותו צד שאינו נקוב תחתיו על אותו שגדל במקום הנקב הואיל ומתחלה לא היה נקוב כלל או דילמא דינן כשבולת ששתלו שמעשר התוספת לבד והעיקר לבד: ומשיב אביי לא דמי התם בעציץ שחזר ונקבו חדא זריעה היא. מאחר שזרעו בתחלה בעציץ שאינו נקוב שוב לא חזר וזרעו פעם אחרת אלא נקב הכלי ומעצמה איחיבורי דקא מיחברה בארץ וגדלה משום הכי מתעשר לפי כולו. הכא בשבולת שתי זריעות נינהו שחזר ושתלה: כי תניא ההיא. דלא מצינן תרומה במחובר: לענין איחיובי מיתה וחומש על אכילתה: דאי תליש ואכיל לא הויא תלוש ולא מחובר. ואי גחין ואכיל לה במחובר בטלה דעתו. אבל לקרוא לה שם דאסורה לזרים קדשה: מקצת בחוץ. חוץ מגופה: שבפנים. בגופה: מטמא בגדים אבית הבליעה. כדין נבלת העוף כשאכלם כשהן במחובר לגופה הכא נמי גבי תרומה במחובר ליחייב עלה מיתה וחומש: לא דמי האי נבלת עוף טהור דתלוש היא אינה מחוברת לקרקע וכיון דתלוש היא אע"ג דביצים מחוברים נינהו לגופה עבידי אינשי דאכלי ביצים המחובר לתרנגולת. במחובר לקרקע לא עבדי אינשי דאכלי הכי: תרומה. דאסורה לזרים אבל יחזור ויתרום ממנו. ומדקאמר תרומה ממילא ידענא דהוי זריעה אלא למאי הילכתא אמר אסור ללקות מדרבנן: חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה. שאם יש לו חמשת רבעים קמח מכולם חייבים בחלה:

א) נראה דצ"ל מלא נקוב מהו. כלומר שאלו אם יכול לעשר מעציץ שאינו נקוב על לא נקוב וכו'.